

Trong bối cảnh mối quan hệ giữa hai nước đang phát triển, Trung Quốc và Philippines mới đây đã công bố thêm bằng chứng thừa nhận chia sẻ tài nguyên tại Biển Đông. Chỉ đạo này được ông Tập và Tổng thống Duterte thảo luận tại cuộc gặp song phương, bên lề Diễn đàn Bắc Ngạc.

Thông qua đàm phán về mặt thừa nhận phát triển chung (JDA), hai nước lắng dịu căng thẳng và giảm bớt các tranh chấp biển và rặng cồn là để ra nền tảng cho khuôn khổ chia sẻ tài nguyên trên toàn bộ khu vực Biển Đông rộng lớn.

Về lý thuyết, đây là giải pháp cùng thắng cho câu hỏi hóc búa về các tranh chấp hàng hải tại Đông Nam Á. Tuy nhiên, Philippines có nguy cơ không chỉ vì phạm Hiểm pháp công như Luật pháp quốc tế mà còn tiếp tay cho hành động bất hợp pháp của Trung Quốc tuyên bố đường chín đôn phi lý tại Biển Đông.

Kể từ khi ông Duterte lên làm Tổng thống, Philippines đã thay đổi nhanh chóng tầm nhìn đối với Trung Quốc thành một trong những đối tác chiến lược gần gũi nhất của Bắc Kinh. Ưu tiên của Tổng thống Duterte là giảm căng thẳng với Biển Đông, tập trung vào lợi ích chung và thu hút nhiều nhất có thể các khoản đầu tư của Trung Quốc - đặc biệt là đối với các dự án xây dựng cơ sở hạ tầng.

Sốt sùng trong việc giải các tranh chấp sang một bên, ông Duterte còn đi xa hơn khi liên tục nêu lên triển vọng về việc đóng cửa các nguồn tài nguyên tranh chấp gồm hải sản và khí hydrocacbon tại Biển Đông. Ngược lại, người tiền nhiệm của ông là cựu Tổng thống Benigno Aquino đã đưa ra một quyết định chĩa mũi nhọn có lẽ là khiến Trung Quốc ra Tòa thẩm phán trọng tài (PCA) để thách thức những tuyên bố mở rộng chủ quyền phi pháp của nước này tại Biển Đông.

Đây là một sự thay đổi đáng chú ý của một trong những mối quan hệ gần gũi nhất trên thế giới. Vào tháng 3/2018, trong chuyến thăm Bắc Kinh của Bộ trưởng Ngoại giao Philippines Alan Peter Cayetano, ý tưởng về việc chia sẻ tài nguyên tại Biển Đông giữa hai nước đã chính thức được công bố. Trong chuyến thăm này, Bộ trưởng Ngoại giao Philippines cho rằng hiện tại “quan hệ giữa hai nước đang ở thời điểm vàng” và nhắc lại rằng chính phủ Philippines hy vọng “các tranh chấp hiện tại sẽ biến thành tình bạn và sự hợp tác giữa hai đất nước”. Ông đã thảo luận với Bộ trưởng Ngoại giao Trung Quốc Vương Nghị về khả năng thòm dò dầu khí ngoài khơi giữa hai bên. Hai bên nhất trí thòm dò (dầu khí) một cách thận trọng, ổn định, phù hợp với thẩm quyền được cả hai phía chấp nhận, dựa trên khung pháp lý phù hợp và không làm dấy lên các câu hỏi về chủ quyền.

Theo Điều 9 Công ước Liên Hợp Quốc về Luật Biển (UNCLOS) thì một thỏa thuận JDA là giải pháp chấp nhận lẫn nhau giữa hai hay nhiều quốc gia có tuyên bố chủ quyền trên biển chồng lấn lẫn nhau. Trong điều kiện này, các bên tranh chấp có thể phân định ranh giới chung chéo của mình và cùng nhau phát triển, chia sẻ tài nguyên tại khu vực tương ứng. Tuy nhiên, dự xuất JDA này phải đối mặt với những rủi ro. Ưu tiên, JDA này có thể vi phạm Hiến pháp Philippines (chương 2, điều 12), trong đó đặt ra những hạn chế nghiêm ngặt về việc thòm dò, khai thác các nguồn tài nguyên nằm trong vùng đặc quyền kinh tế của Philippines (EEZ).

Theo Hiến pháp Philippines, bất kỳ liên doanh phát triển chung nào với một thực

thực tiễn ngoài phi được xác nhận là thực tiễn chủ quyền của Philippines đối với vùng biển đó. Thẩm phán tối cao Philippines đã nhận mạnh rằng bất kể thực thể nào chia sẻ tài nguyên nào trong vùng biển chủ quyền của Philippines đều là trái với Hiến pháp và sẽ dẫn tới việc luật lệ cho phép thực hiện thực thể đó. Hơn nữa, bất kể JDA nào cũng đều vi phạm phán quyết năm 2016 của Tòa PCA, trong đó bác bỏ đường 9 đôn của Trung Quốc. Phán quyết đó là “cùng” và “ràng buộc” theo luật quốc tế, nêu rõ việc Philippines và Trung Quốc không có vùng chồng lấn tại EEZ và do đó không có cơ sở cho JDA.

Thứ ba, không có sự khuyến khích cho một thực thể JDA giữa Philippines và Trung Quốc. Công ước liên ring, năm 2005, một thực thể với tên gọi thám dò địa chấn chung (JMSU) giữa Trung Quốc, Việt Nam và Philippines đã bị Tòa án tối cao Philippines tuyệt còi vì có khả năng vi phạm Hiến pháp Philippines. Thực thể này bị đưa vào năm 2008 khi Philippines và Việt Nam tự chủ gia hạn thực thể do những phần đối rởm rở trong nước. Tuy nhiên, có một phôi án khả thi hạn là liên hệ hợp đồng dịch vụ, theo đó Philippines ký hợp đồng với một công ty năng lượng Trung Quốc để cùng nhau thám dò, khai thác nguồn khí hydrocarbon trong vùng biển của Philippines.

Trên thực tế hiện có một dự xuất giữa Tập đoàn dầu khí quốc gia Trung Quốc (CNOOC) và Công ty năng lượng quốc gia Philippines (PNOC) để khai thác các nguồn khí hydrocarbon tại quần đảo Calamian, năm ngoài khơi biển Palawan, Philippines. Quan trọng là khu vực này năm ngoài đường chín đôn của Trung Quốc và không phải là vùng biển tranh chấp giữa hai nước.

Và, dự xuất thực thể hai là thám dò chung tại khu vực giàu tài nguyên Reed Bank (Bãi Cỏ Rong). Những khu vực này liên ring vào đường 9 đôn của Trung Quốc và không chắc rằng Trung Quốc sẽ thực thể chủ quyền của Philippines tại đây. Thực thể JDA tại Reed Bank sẽ khiến cho Philippines tự nay trở đi chịu ring rở đối với các tuyên bố mạnh mẽ chủ quyền lãnh hải của Trung Quốc cũng như vi phạm cả Hiến pháp Philippines và phán quyết năm 2016 của PCA.

Cho đến nay vẫn chưa rõ ràng về việc liệu hai bên tìm kiếm một JDA thực tế hay là một thực thể chia sẻ tài nguyên linh hoạt hạn. Có liên hệ tựt nhất là hai nước bất kể đều với các hợp đồng dịch vụ với các chủ ít tính năng cộng hạn như việc thiêt lập các khu bảo tồn biển tại vùng biển tranh chấp như bãi Scarborough. Tuy nhiên, tại thời điểm này khi mà hai bên đang thực thể luận về JDA thì điều đó có nghĩa là đã ngầm thực thể những tuyên bố chủ quyền phi lý của Trung Quốc tại Biển Đông.

Biểu này ngỏ ý của các quốc gia có tuyên bố chủ quyền Trung Quốc về các hành động mở rộng chủ quyền tại Biển Đông. Đó là chính là những gì mà Trung Quốc mong muốn.

Tác giả là Richard Javad Heydarian, Phó Giáo sư tại trường đại học De La Salle (Philippines) và từng là cố vấn chính sách công tác tại Hội viên Philippines. Bài viết đăng trên “ [Straitstimes](#) ”.

Mạnh Anh (gt)